

levēro energomarkējumu, pērc gudri!

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

Avots: Dreamstime

Inese Helmane

Patlaban iedzīvotāju informētība par energomarkējumu Latvijā ir samērā zema. Gana nevērīgi pret informāciju par energoefektivitāti un ekodizainu izturas komersanti, kas sadzīves tehniku tirgo internetā, pārbaudēs secinājis Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC). Lai aktualizētu jautājumu par energoefektivitātes un ekodizaina nozīmi, novembrī uzsākta informatīvi izglītojošā kampaņa "Pērc gudri, netērē lieki!", kā arī izstrādāts praktisks, vienkāršs iekārtu energoefektivitātes salīdzināšanās rīks, kas internetā pieejams jebkuram lietotājam. Ar tā palīdzību pirms sadzīves tehnikas iegādes pircējs var noskaidrot, kura no iekārtām būs ekonomiski izdevīgāka ilgtermiņā.

Neatbilstība 98% gadījumu

Tirgojot sadzīves tehniku internetā, visai informācijai par attiecīgās iekārtas energoefektivitāti un ekodizainu ir jābūt norādītai uzņēmuma mājaslapā, norāda PTAC direktore **Baiba Vītoliņa**. Taču, vairāku gadu garumā 103 pārbaudēs izvērtējot četras preču grupas – ledusskapjus, televizorus, veļas mašīnas un trauku mazgājamās mašīnas (kopā 1198 modeļus), neatbilstība konstatēta 98% gadījumu.

"Informācija tiek sniegta neskaidra, energomarkējums nav norādīts tiešā tuvumā pie cenas un tādā veidā, kā tam ir jābūt. Ražojuma datu lapas ir atrodamas ļoti retos gadījumos," saka B. Vītoliņa. "Arī pēc pagarinātiem termiņiem neatbilstību novēršanai mājaslapas netiek sakārtotas. No visiem pārbaudītajiem tikai trīs sadzīves tehnikas tiešsaistes tirgotāji savās vietnēs patiešām korekti norāda energoefektivitātes informāciju."

Lietotāju informētība

Šoruden PTAC, sadarbībā ar tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centru SKDS veicot pētījumu "Latvijas iedzīvotāju zināšanas par savām patērētāju tiesībām un pieredze ar nekvalitatīvu vai nedrošu preču/pakalpojumu iegādi", secināja, ka iedzīvotāju informētība par energomarkējumu Latvijā ir samērā zema. Lēmumu pieņemšanā, iegādājoties sadzīves tehniku, Eiropas Savienībā (ES) vidēji energomarkējumu ņem vērā 70%, Latvijā – tikai 49% gadījumu.

"Joprojām lielākā daļa aptaujāto (51%) atzīst, ka nezina, kas ir energomarkējums, nepievērš tam vērību vai arī tikai dažreiz velta tam uzmanību," norāda PTAC Preču un pakalpojumu uzraudzības departamenta direktore **Linda Rinkule**.

Pētījuma dati liecina, ka 89% respondentu, kuri iegādājās mājāsaimniecībai tehniku ar augstāko energoefektivitātes

Energomarkējuma nozīme

Energomarkējums palīdz veikt pārdomātus pirkumus, izvēlēties sadzīves tehniku, kas patērē mazāk elektrības un citu resursu, ilgtermiņā samazinot izmaksas, kas rodas ierīču lietošanas laikā

Parāda energoefektivitātes klasi no A līdz G, jo augstāka klase, jo energoefektīvāka ierīce

Norāda elektrības, ūdens patēriņu, ietilpību, trokšņa līmeni u.c.

- Ražošanā izmantotajiem materiāliem ir mazāka ietekme uz vidi
- Ražošanā izmanto mazāk materiālu un resursu
- Mazāk piesārņojuma un atkritumu ražošanas procesā
- Samazināta ietekme uz vidi preču un izejvielu piegādes procesam

- Lietojot ierīces, patērē mazāk resursu
- Produkti ir funkcionāli un ērti lietošanā
- Atvieglota atkārtota izmantošana un pārstrāde
- Labāka utilizācija, mazāk atkritumu un piesārņojuma

AVOTS: PTAC

klasi (A, A+, A++, A+++), kā galveno iemeslu norāda tieši ietaupījumu. Turpretī respondenti, kuri neizvēlas augstākas energoefektivitātes klases elektropreces, kā galveno iemeslu min to, ka viņiem nav svarīgs energoefektivitātes jautājums (41%). Savukārt 21% aptaujāto norāda, ka neuzticas sniegtajai informācijai par elektropreces energoefektivitātes klasi.

Aptaujā par jautājumu, kāpēc pircējs neizvēlas energoefektīvākās iekārtas, viens no argumentiem ir augstāka cena – 38% respondentu uzskata, ka sadzīves tehnika ar augstāku energoefektivitātes klasi arī maksās dārgāk. Daļas taisnības viņiem ir, tomēr daudzos gadījumos tā nav tiesa, jo iekārtas cenu ietekmē dažādi aspekti, piemēram, zīmola atpazīstamība un funkcionalitātes nianse, norāda PTAC. Ir jāskatās arī preces izmaksas ilgtermiņā – resursu ziņā u.tml.

Pētījums arī liecina, ka salūzušu sadzīves tehniku remontēt cenšas 47% aptaujāto, bet 39% šādos gadījumos pērk jaunu iekārtu. Kāpēc tā? Remonts ir pietiekami dārgs, nav pieejamas detaļas, norāda aptaujātie.

Eiropas klimata politika

Eiropas Savienība ir apņēmusies veidot tālredzīgu klimata politiku, dalībvalstis izstrādā un akceptē dažādas iniciatīvas, piemēram, Eiropas zaļo kursu, Parīzes nolīgumu un citus klimata politikas instrumentus, kas veicina resursu ilgtspējīgu lietošanu un klimatneitralitātes sasniegšanu 2050. gadā.

Viens no klimatneitralitātes risinājumiem ir iekārtu efektīvāka ražošana, zemāks resursu patēriņš un lielāka iekārtu energoefektivitāte. Energoefektivitāti raksturo energomarkējums, skaidro Rīgas Tehniskās universitātes vadošā pētniece *Dr. sc. ing. Laila Zemīte*.

Energomarkējuma prasības nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes Regula 2017/1369 (2017. gada 4. jūlijs), ar ko izveido energomarkējuma satvaru un atceļ Direktīvu 2010/30/ES.

Kas ir ekodizains?

Eiropas Savienības mājaslapā skaidrots, ka ekodizaina mērķis ir mazināt negatīvo ietekmi uz vidi visā ražojuma dzīves

ciklā. Patlaban šie noteikumi attiecas uz tāda veida ražojumiem, kuri izmanto enerģiju (ūdens sildītāji, datori, sadzīves tehnika u.tml.).

Ar ekodizaina metožu palīdzību var novērst un samazināt produkta nelabvēlīgo ietekmi uz vidi visā tā dzīves ciklā – sākot no izejvielu ražošanas un piegādes, produkta ražošanas, iepakšanas, piegādes, lietošanas un nonākšanas atkritumos. Tāpat ekodizains norāda uz atvieglotu atkārtotu izmantošanu, labāku utilizāciju, pārstrādi un mazāku piesārņojumu.

Kas ir energomarkējums?

Energoefektivitātes marķējumus pirmoreiz ieviesa pirms 20 gadiem, kad produktiem ar augstu efektivitāti tika piešķirts A marķējums, bet produktiem ar zemu efektivitāti – F marķējums, tādējādi mudinot ražotājus ieviest inovācijas, izmantojot energoefektīvākas tehnoloģijas. Laika gaitā programma attīstījās un tai tika pievienoti A+, A++ un A+++ marķējumi.

Energomarkējums palīdz patērētājiem iegūt informāciju par to, cik lielā apjomā iekārta patērēs ūdeni, elektroenerģiju u.c. resursus. Tas raksturo iekārtas energopatēriņu, izsakot to skalā no A līdz G. Vismazāk resursu izmanto A klases (zaļā krāsa) iekārtas, savukārt G klase (sarkanā krāsa) ar energoefektivitāti var lepoties vismazāk.

Pašlaik, ja kādam iekārtu veidam vairums ražojumu jau atbilst A klasei, šai skalai var pievienot vēl līdz trīs papildklasēm: A+, A++ un A+++.

Tas ir radījis neskaidrības patērētājiem, tāpēc, sākot ar 2021. gadu, šo klasifikāciju pārtrauks izmantot šādām preču grupām:

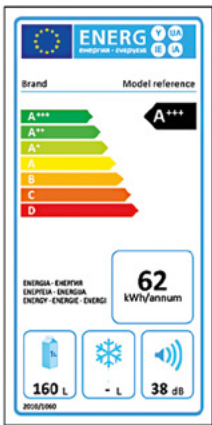
- ledusskapji;
- trauku mazgāšanas mašīnas;
- veļas mazgāšanas mašīnas;
- televizori;
- lampas.

Jaunajā klasifikācijas sistēmā izmantos tikai skalu no A līdz G (bez A+, A++ un A+++).

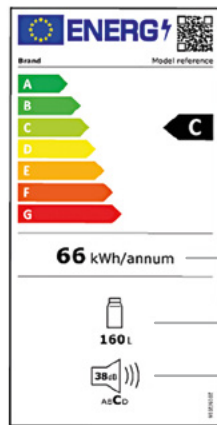
Jaunie noteikumi attiecas uz Eiropas valstu patērētājiem un tiks piemēroti arī valstīs, kas nav ES dalībvalstis (piemēram, Norvēģijā, Šveicē).

Kā lasīt jauno energomarkējumu?

Tagadējais markējums

Jaunais markējums

QR kods sniedz informāciju par konkrēto modeli

Jaunā energoefektivitātes klase šim ledusskapim; iepriekš A+++

Gada energopatēriņš šim ledusskapim ir aprēķināts ar uzlabotām metodēm

Ledusskapja tilpums (litros)

Trokšņa līmenis (decibelos) četru klašu skalā

Energomarkējums ledusskapim bez saldētavas

AVOTS: EK

Jauns markējums – no nākamā gada marta

Jaunais markējums parādīsies gan veikalos, gan tiešsaistē no 2021. gada 1. marta. Produktiem, kuri ražoti pēc 2020. gada 1. novembra (ledusskapji, veļas mazgājamās mašīnas, veļas mazgājamās mašīnas ar žāvēšanas funkciju, trauku mazgājamās mašīnas), iepakojumā būs pieejams gan vecais, gan jaunais markējums.

Jaunajā markējumā būs redzams jauns elements – QR kods (*Quick Response Code*). To noskenējot ar viedtālruni, patērētājs gūs iespēju saņemt papildu oficiālu (nekomerciālu) informāciju, kas atrodas EPREL ES datu bāzē.

Kādām precēm ir vajadzīgs energomarkējums?

Energomarkējuma etiķetes jāizvieto uz visām iekārtām, kuras pārdod Eiropas Savienībā un uz kurām attiecas prasība par markējumu. Pārdošanas vietā tām jābūt skaidri redzamām uz katras iekārtas.

- Energomarkējums vajadzīgs 15 ražojumu grupām:
- gaisa kondicionētājiem;
  - ēdiena gatavošanas aprikojumam (mājsaimniecībās cepeškrāsnis, plītis);
  - trauku mazgāšanas mašīnām (mājsaimniecībās);
  - telpu un ūdens sildītājiem;
  - lampām un gaismekļiem;
  - lokāliem telpu sildītājiem;
  - sildītājiem (telpu un ūdens sildītāji);
  - aukstumiekārtām (ledusskapji mājsaimniecībās);
  - dzesēšanas iekārtām (profesionālām);
  - cietā kurināmā katliem;

- televizoriem;
- veļas žāvētājiem;
- riepām;
- ventilācijas iekārtām (dzīvojamo ēku);
- veļas mazgāšanas mašīnām (mājsaimniecībās).

ES noteikumi par energomarkējumu attiecas uz iekārtām un citiem ražojumiem, kuru lietošana var tieši vai netieši ietekmēt enerģijas patēriņu. Tie neattiecas uz lietotām precēm un transportlīdzekļiem, kas paredzēti cilvēku vai preču transportam.

Kādi ir ieguvumi?

"Energomarkējums dod lietotājiem iespēju veikt apzinātu izvēli, pamatojoties uz iekārtas energoresursu patēriņu. Tas palīdz veikt pārdomātus pirkumus. Ir jājautā tirgotājiem, lai uzrāda energomarkējumu, tā iegūstot plašāku informāciju par noteikto iekārtu – tās efektivitāti un atbilstību pircēja vēlmēm," iesaka L. Zemīte.

Lietojot energoefektīvākas iekārtas, var gūt ietaupījumu, kā rezultātā maksājam mazāk par ūdeni, izlietoto elektroenerģiju, gāzi u.c. resursiem. Turpretī ražotāji tiek stimulēti veikt investīcijas un ieviest inovācijas, ražot arvien energoefektīvākas iekārtas.

Būtiski saprast iegādes mērķi

Iekārtu efektivitātes salīdzināšanas rīku PTAC ir izstrādājis kopā ar Rīgas Tehnisko universitāti, un to vērts izmantot, lai saprastu, kura no iekārtām ir vispiemērotākā no tehnisko parametru un ilgtspējīgas lietošanas viedokļa.

Mājaslapā www.percgudri.lv, kur ir izvietots iekārtu efektivitātes salīdzināšanas rīks, tas piemērojams piecām dažādām populārākajām iekārtām – ledusskapjiem, ūdens sildītājiem, TV, veļas žāvētājiem, trauku mazgājamām mašīnām.

Pirms pirkt sadzīves tehniku, būtiski saprast, kāda iekārta lietotāja vajadzībām būs visatbilstošākā:

- Kādam mērķim šī iekārta nepieciešama?
- Cik liela ģimene/mājsaimniecība/uzņēmums lietos šo tehniku?
- Cik bieži tā tiks lietota?
- Kur plānots iekārtu novietot, cik daudz vietas tai var atvēlēt?
- Cik naudas šim pirkumam plānots tērēt?

Iekārtas lietošanas izmaksas

"Pērkot tehniku, vajadzētu atcerēties, ka ne vienmēr viszemākā cena nozīmē, ka arī ilgtermiņā tās lietošana izmaksās lētāk. Var lētāk nopirkt, bet dārgi maksāt ik mēnesi par elektroenerģiju, ūdeni. Vai arī – pretēji: nopirkt dārgu iekārtu, bet mazāk maksāt par enerģiju, ūdeni un citiem resursiem," skaidro L. Zemīte.

Lietošanas izmaksas atšķiras atkarībā no tā, kāda energomarķējuma klase ir izvēlēta. Ilgtermiņā atšķirības var būt ļoti ievērojamas. Jo energoefektīvāka iekārta, jo vairāk finanšu līdzekļu un dabas resursu tā ietaupīs.

Pērkot tehniku, lietotājiem būtu jāmeklē energomarķējums, kas parādis:

- kāda ir izvēlētas iekārtas energoefektivitātes klase;
- cik daudz elektroenerģijas, ūdens vai citu resursu tā patērēs;
- cik skaļi tā darbosies.

Energomarķējumā var iegūt informāciju par to, cik daudz elektroenerģijas, ūdens vai citu resursu gadā patērēs, piemēram, veļas mašīna, kāda ir tās ietilpība, centrifūgas efektivitātes klase un trokšņa līmenis u.c.

Iekārtu efektivitātes salīdzināšanas rīks

L. Zemīte secinājusi, ka iekārtu efektivitātes salīdzināšanas rīks palīdz jebkurai lietotājai viegli orientēties ne tikai energoefektivitātes klasēs, bet arī novērtēt ekonomiskos ieguvumus ilgtermiņā, izvēloties efektīvākas iekārtas.

Salīdzināšanas rīka aprēķinos tiek ņemta vērā iekārtas cena, energoefektivitātes rādītāji, gaidāmās ekspluatācijas izmaksas, 2020. gada fiksētās ūdens un/ vai elektroenerģijas cenas. Lai nejauktu pircējiem galvu, salīdzināšanas rīks ņem vērā tieši tehniskos rādītājus nevis marķējumu, jo marķējumā ir plānotas izmaiņas un tā šis rīks palīdzēs lietotājiem veikt izvēles ilgākā laika posmā.

Lai vēl vairāk ekonomētu uz iekārtu darbību, iespējams izvēlēties dinamisko elektroenerģijas tarifu un iekārtas ar laika aiztures funkciju. Rezultātā iekārtas iespējams darbināt zemo cenu laika periodos (pusdienlaikā, naktī), ja to netraucē iekārtas trokšņa līmenis.

Salīdzinot iekārtas, aprēķins būs precīzāks līdzīgai teknikai, piemēram, pēc tilpuma, izmēra, tipa, veļas ietilpības, trauku komplektu skaita. Šie faktori ievērojami ietekmē iekārtas izmērus un darbības principus, tādēļ var ievērojami atšķirties to resursu patēriņš.

Ja ir zināmi mājās esošās iekārtas dati, tos var salīdzināt ar plānotās iekārtas datiem. Tādā gadījumā esošās iekārtas cenas vietā jāraksta "0" un rādītāji jāievada pašam, atbilstoši patēriņam.

Rīks veic kopējo izmaksu aprēķinus 10 gadu posmā, kad plānots lietot ierīci atbilstoši iepriekš minētajiem faktoriem. Tādējādi iespējams novērtēt iekārtu ar zemākajiem izdevumiem ilgtermiņā, ņemot vērā cenu, lietošanas paradumus un efektivitāti. Zemākās izmaksas ilgtermiņā nozīmē finansiāli izdevīgāko iekārtu.

Pērkot iekārtu, novērtē gan cenu, gan patēriņu. Jo energoefektīvāka iekārta, jo lielāks tavs ietaupījums tās lietošanas laikā.

GADA PATĒRIŅA IZMAKSAS

10 GADU IZMAKSAS

PĒRC GUDRI – NETĒRĒ LIEKI!

Izmaksas ir aptuvenas, aprēķinātas ņemot vērā fiksētās elektroenerģijas (0.13038 EUR/kWh) un ūdens (1.92 EUR/m³) cenas pēc 2020. gada tarifiem. 10 gadu izmaksām pieskaitīta iekārtas cena.

Avots: PFTAC

Secinājumi

- Iekārtu efektivitātes salīdzināšanas rīks palīdz jebkurai lietotājai viegli orientēties ne tikai energoefektivitātes klasēs, bet arī novērtēt ekonomiskos ieguvumus ilgtermiņā, izvēloties efektīvākas iekārtas.
- Subjektīvie izvēles kritēriji (krāsa, dizains u.c.), kas ietekmē cenu, ir katra lietotāja individuāla izvēle.
- Lētākā iekārta šobrīd nenozīmē zemākos izdevumus ilgtermiņā.
- Kopējās izmaksas ietekmē iegādes cena, bet augstu ekonomisko pamatojumu ilgākā laikā sniedz tieši efektivitāte.
- Iegādājoties iekārtu, noteikti vērts pievērst uzmanību arī ražotājam, kas var ietekmēt uzturēšanas izmaksas.
- Iekārtas darbības trokšņa līmenis īpaši jāievēro gadījumos, ja iekārtu plānots darbināt intensīvi apdzīvotās telpās (virtuve, viesistaba, guļamistaba). **E&P**